

(Magszűnt lap.) A „Divatcsarnok”, előfizetők hiánya miatt megszünt. Kíndó-szerkesztője Vértési Arnold, előfizetőinek a hetenkint háromszor megjelenő „Hölgyfutárt” rendelte meg kártyával, az elmaradt két fényképért pedig már sajtó alatt levő két kötet beszélyét küldi meg. Kik e kártyával nem volnának megelégedve, pénzeiket visszakarják.

(A győri színházban) amint bennünket tudósítanak, Rösler István, debreczeni színgazgató, 82 tagból álló dráma és opera-társulatával 24 előadást rendez, s e célból az ottani német színgazgatóval szerződést is kötött.

Nyiregyháza, jul. 28-ról írják: Városunk képezi a határpontot a jobb létnek örvendő északi megyék és a nyomasztó inségre jutott alföldi között; tőlünk a délre eső legelső községben merő kapár a mező, az északfelől szomszéd faluban már öröm volt nézni a jó termést, sőt széna is annyi termett, hogy hetivásárainkon valóban jutányosan lehet kapni a mostoha viszonyokhoz képest; határunkban pedig mindkét állapotnak viselői vagyunk: vannak gazdáink, kiknek misem termett, olyanok, kiknek valami kevés, és olyanok, kik teljesen meg vannak elégedve terményeikkel; sok függ még azonban a további időjárástól. — A szárazság által károsult javára tegnap este derék műkedvelőink „Mátyás diák”-ot adták elő oly nagy számu közönség jelenlétében, miennyel ezelőtt műkedvelőink még nem dícselkedhettek. — Mi azonban nem csupán a jó-tékonyasági célnak, de a nagyrszt a műkedvelő tagok előhaladó törekvéseinek tulajdonitandó. Ily társulat igen népszerű nálunk; már a 48 előtti években is igen talpraesett műkedvelőink sok jótékony eredményt vívtak ki; a bekövetkezett nagy események alatt és után nem rajtunk mult, hogy a társulat szünetelt, különösen az ostrom-állapot alatt el vala tiltva a fellépés; azonban az idők folytán kezdtek ismét mozogni, s igen korlátolt engedélyhez jutottak. Kitarítás és szorgalom által — kivált egy év óta — végtére oda jutottak, hogy a szenge tagok gyakorlott, a színpadon magukat otthoniasan érző szereplők ké váltak; a színpad a legjelesebb vidéki színészekével versenyözvé emeltetett; a ruhatár több szép, sőt drága öltönyvel gyarapodott, nem felejtkezvén el a könyvtárról sem; a néző-közönség pedig szemlátomást növekedett. — Az utóbbi előadást nagyon fűszerezte a helybeli katonai összes zenekar, melyet derék ezredesük a jótékony cél iránti különös tekintetből sziveskedett felajánlani. — Legközelebb Don Caesar de Bazant fogjuk láthatni műkedvelőinktől, miről máskor. — K—ü L—u.

(A szilágy-somlyói kaszinó) az ottani társas összejövetelek egyetlen helye, amint tudósítanak sajnálkozva írja, még mindig zárva van. Ez úgy engesztelő eldöntését az egész vidék ohajtva várja.

(A Fertő-tava) a nagy szárazság folytán annyira elapadt, hogy hasonló esetre a legöregebb emberek sem emlékeznek. A tóban karókra épített fürdő, melyhez eddig csak hidon lehetett jutni, most egészen szárazon áll. Annyi haszon mégis volt belőle, hogy a tó medrében egy savanyu-vízforrást fedeztek föl, melyet állítólag már a rómaiak is ismertek, s ezt most, hogy gyógyvizekre lehesen használni, falakkal veszik körül.

(Haldózás.) Tót-Pelsőcz mezővásárának érdemmel és becsülettel megöszült jegyzője Mizád József, mult hó 21-ikén meghalt. A pontosság, mértékletesség és szorgalom példányképe, s környezetének valódi atyja volt. Áldás emlékére!

(Elfogatások és kutatások.) Az Aradtól négy órányira fekvő Punkota helységben, négy egyöntúrtak el, mert — a mint a hír tartja — a lengyel főlelkők számára toborzottak. Mind a négyet az aradi várba kísérték. — Aradon pedig

egy lengyel nemzetiségű óránál motozást tartottak, de eredménytelen. Azon a vidéken a rendőség lengyel ügynököket nyomoz.

(Hajnal rablóársát) Kulicsot a pandurok szintén meglőtték, s a rabló a seb következtében elpusztult. De a haramia-bándának már új főnöke van, akinek elég furcsa neve: Savanyu.

(Haldítélet.) A veszprémi katonai rögtönítélő bíróság Kasza Mihály és Csapó János bűnöket, általok elkövetett gyilkosságért halálra ítélte, s rajtok ez ítéletet mult hó 30-án végre is hajtották.

Nemzeti színház.

Péntek, jul. 31. Stéger felléptével „Eskü” vagy „Syrakusa szarnoka.” Opera 4 felv. Ezen olasz drámai operát Schodelné ideje óta nem volt alkalmunk hallani a szert csak dícséretére válik az igazgatónak, ha Stéger vendégereplése alkalmával ily dalműveket is előadat, melyekre a közönség most is szivesen emlékezik vissza. — Stéger, Carina, Hofbauer Zs. tetszésben részcsültek. Bodorfi éneke mellett sok helyen több ki fejezést szerettünk volna. Közönség szép számmal.

Szombat, aug. 1. Először: „A pupos” vagy „A rendszeres férjek.” Vigjáték 3 felv. Belot A. után fordította Feleki Miklós. Az átültetett francia darabok előadása ezelőtt rendszeren kielégítő volt, különösen akkor, midőn e darabok nem érdemelték meg a reájok fordított fáradságot. Most az ellenkezőt mondhatjuk: a darab jobb volt, mint az előadás.

Vasárnap, aug. 2. „A bányarém.” Énekes népszimű 3 szakaszban. Irta Vahot Imre. Zenéjét szerette Szerdahelyi.

Hétfő, aug. 3. „A pupos” vagy „a rendszeres férjek.” Vigj. 3 felv.

Kedd, aug. 4. „Bánk bán.” Opera 3 felvonás. Zenéjét szerz. Erkel F.

Szerda, aug. 5. „Szeleburdi” Vigj. 3 felv. Franciaából ford. Egressy B.

Csütörtök, aug. 6. „Wiest Lajos, hegedűművész hangversenye.”

Budai népszínház.

Julius 31. „Fehér Othello.” Vigj. 1 felv. Augustus 1. és 2. „A nevelő.” Francia vigj. 1 felv. Fordították Tatay és Spanraft.

Augustus 3. „A fiatal keresztanya.” Vigj. 1 felv. Scribe után fordította Jakab István.

Augustus 4. „Fehér Othello.” Vigj. 1 felv. Augustus 5. „Nevelő ezer baj közt.” Vigj. 1 felv.

Aug. 6. „A dajka” operette 1 felv. Offenbachtól. E héten minden előadást a „szellem-alakok” mutatványával zártak be. A képek, kivált az utolsó előadásokon, minden várakozást fölmulva sikerültek. Az alakok gyönyörű világitásban, ragyogó színpompával álltak a közönség előtt. E mutatványok hatását jóval emelte az is, hogy a színészek, hosszabb gyakorlat után jobban tudnak a megjelenő tüneményekhez alkalmazkodni, s így közreműködésükkel nem rontják, hanem inkább kiegészítik a jeleneteket.

Szerkesztői mondanivaló.

6690. Munkács. L. T. Örömmel vettük az ismert kéz rég nem látott vonásait. Az újabb adatok igen érdekesek. De hát a személyesen tett szives ígéretek számolhatunk-e, ama régi templomok adatait illetőleg? — A magánviszonyok azóta lényegesen nem változtak. — A M. S. ügye, mely a sir szelén szedelget, midőn átvettük, új munkatársai buzgalmanál s őszinte törekvéseivel fogva, új erőnek s a közönség részéről ismét megkettőzött részvételnek örvend. A nehéz feladat, úgy hisszük, most már sikerülni fog.

6691. Győr. R. K. Várunk és remélünk. Sajnáljuk, hogy magunk nem mehetünk el érte.

6692. Nagy-Geresd. N. F. A kép — kivevén az emberi alakokat — eléggé csinos és használható. Egy kis idő bele fog telni, de okvetlen adni fogjuk, mihely a soron levő tárgyakon tustünk. — A „rekrutát” szivesen fogadjuk.

6693. Sajó-Németi. U. K. Az „ezermester” igen érdekes kép a népeletről. A rajz talán elég érthető lesz rajzolóink előtt, az efféle közleményekkel gyakrabban megismerhetnénk azon uri barátaink, kiknek alkalmuk van, egyszer-másszor a nép között megfordulni. — A többi ígért dolgot várjuk. — Hanem azok az „epigrammák” nem nekünk valók. Ezeket talán csak „a klepuson” érthetnek meg és méltányolnak eléggé.

6694. Talya. K. G. Az elbeszélésre kíváncsiak vagyunk s ha céljainkkal nem ellenkezik, örömet adjuk ki. Szivesen el fogjuk olvasni.

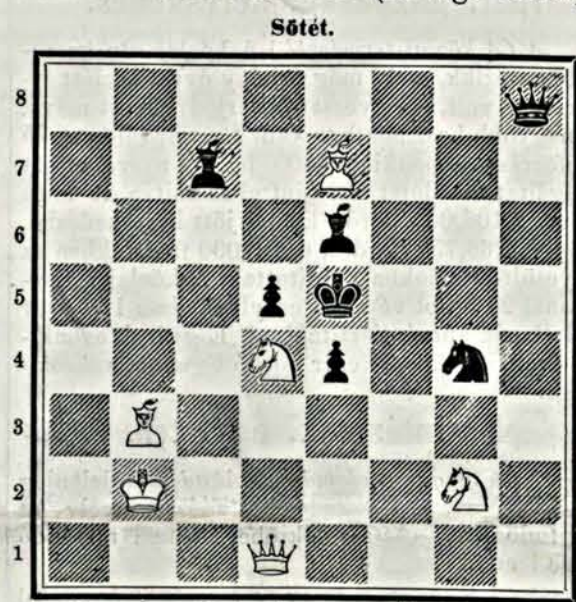
6695. Várgede. K. R. Köszönet a megemlékezésért. Reméljük, nem sokára. A „futó levél” igen becses.

6696. Ha te úgy szereted stb. Nem közölhető.

6697. A „Magyar Ember könyvtára” azon előfizetőit, kik az utóbbi napokban példányukat sürgették, figyelemztetjük, hogy az itteni kiadó-hivatalban a szétküldés két hét óta szakadatlanul foly, s maolnap még a legtávolabbi lakó előfizetőnek is kezében lesz a II. kötet. Napokint postára adatik egy pár száz csomag, de azért időbe kerül, míg valamennyi példány elszállításra megtörténhetik. — A helybeli előfizetők, s mindazok, kik nem postai szállítással fizettek elő, minden pillanatban átvethetik példányukat.

SAKKJÁTÉK.

189. sz. f. — Gold Samutól (Kövágó-Örsön).

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 184-dik számú feladvány megfejtése. (Lloyd Samutól Uj-Yorkban.)

Világos. Sötét. Világos. Sötét. 1. Ke3-d2 Vc6-t 1. ... tetszés szer. 2. K-v-H-üti tetsz. sz. 2. Fh5-g4 Hh6-g4 3. H-v-F-tmat. 3. Bh4-h5tmat.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Sajtó-Sírkágyon: Hőgyész Pál. — Egerben: Tilkovszky F. — Bajmákon: Weisz Fülöp. — Pesten: Csékló György. — Pályán: H. Nagy Lajos. — Rimacsombaton: Roth Kálmán (a 160 és 161-et is.) — Debreczenben: Zagya Imre.

Rövid értesítés. Övatoságnak dacára az „Illustrirtes Familien-Journalé”-hoz hasonló eset történt rajtunk is a 183. számú szép feladvánnyal. Az említett lap egyik feladványa ugyanis négy év előtt egy magyar gróf, F. B. ur előtt megjelhetetlenek látszott. A kétség eloszlatása végett levelben kérdésközött, s háromszor kapott helyeslő választ, a feladvány mégis megjelhetetlen volt. — Szép feladványunknál a hibát nálunk is többen észrevették, de az első felszólalás érdeme Kun Sándor, Fülöp József és Etemy Bódog urakat illeti. E bajban csak az némileg a vizsgáló, hogy míg az említett német lap feladványán segíteni sem lehetett: nálunk a tévedést egyszerűen csak az okozta, hogy az e5-ön álló gyalog hibás színe kikerülte figyelmünkét. A 183-ik számú feladványban ugyanis e5-ön Sötét gyalog helyett Világos gyalognak kell állani.

TARTALOM.

Révay László (arckép). Nagy Ioán. — Csiffai család. Szeberényi Lajos. — Az aggteleki barlang (képekkel). — Az oroszok kegyetlenkedése (képpel). — Zsitva-melléki aratás körüli népszokás. Huszár Gy. — Gardákat érdeklő gépek. — A túzi és kerti feeskendők (rajzokkal). — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár. — Felsőbb szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Előfizetési feltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politkai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csúpan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csúpan Politkai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Szenczi Molnár Albert.

(1574—1638)

Kétségenkívül lesznek a Vas. Ujságnak oly olvasói, a kik midőn megpillantják itt Szenczi Molnár Albert arcképét, a helyett, hogy az én soraimat olvasnák, csendes néma fájdalommal merengnek az arc jelentékeny vonásain, s lelkök előtt keresztülvonul mint sötét árnyék egy oly életpályának bus de nemes emlékezete, melynek irányadója s vezérlője nem más, mint a magyar nemzeti nyelv, irodalom, tudományosság és közoktatás iránti szent szerelem vala, melynek gyümölcsseit mai napig élvezzi a magyar nép egy tetemes része, de a mely pálya végének koszoruja nem más, mint elhagyatottság, inség és nyomor vala.

való szeretetemenek, a jó Isten jeleit és gyümölcsöskéit is engedte; — mert annak tartom a bibliának kétszer és a Dictionariumnak is megannyiszor való kibocsátatását. Melyben, tudja az Isten, és az én lelkem ismereti, minemü hívsséggel, testemnek, szememnek fáradsztásával munkálkodtam. Mely munkaimért, hálá az Ur Istennek! sok hív keresztényektől hazámnak hasznosan szolgált s arról minden jót érdemlett embernek neveztettem egynehány helyeken.

Molnár Albert gönczi tanulósa az időre esett, a midőn ott Károli Gáspár és

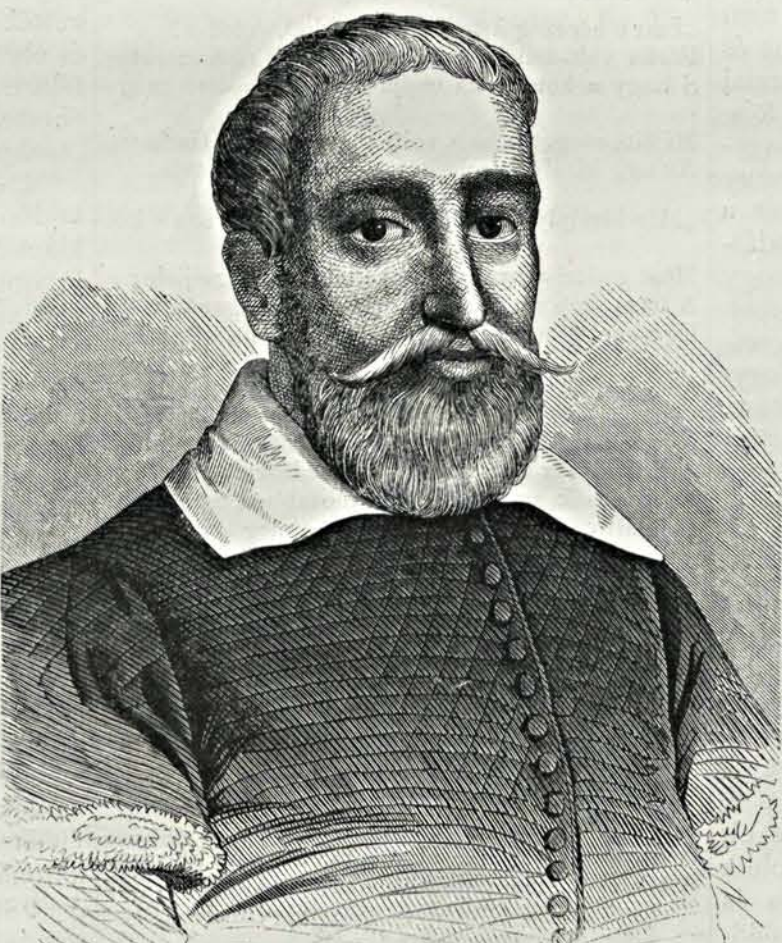
kozásait, s talán már ez alkalom is lehetnéni befolyással arra, hogy ő egykor a magyar bibliának javító kiadója s magyar szótár és magyar nyelvtan írója legyen.

Molnár külföldön nem azért tartózkodott és tanult, hogy magát lelkesíti pályára képezze, a melyre különben is sem természeti adománya, sem hajlama nem volt, hanem azért, hogy egykor mint tudós és író használhasson hazájának és nemzetének. Ezért küzdött Strassburgban, és pedig győzedelmesen, a tudori borostyánkösorúért, ezért tett utazásokat, melyeknek folyamán

Rómát is meglátogatta; ezért kereste s használta nagy szorgalommal a jeles könyvtárakat, s jött személyes érintkezésbe és egybekötetésbe a honnak több jeles tudósával.

Legelső nagyobb fontosságú műve a latin-magyar és magyar-latin szótár vala, mely 1604-ben jelent meg Nürnbergben, s későbbben, maga Molnár által javítva és bővítve még kétszer jelent meg külföldön; majd idők multával Parizspápai és Bod által javítgatva és újból kiadva, korunk egyik legelterjedtebb iskolai szótár volt hazánkban. — A nevezett évben s ugyancsak Nürnbergben jelent meg Molnárunktól Molnár Gergely iskolai latin nyelvtanának javított kiadása is.

Molnár Albert már jól tudta azt, hogy az irodalom egyik leg-szebb feladata a gyakorlati élet emelése és nemesítése. Ezért az ő legtöbb s legfontosabb művei az iskolák és templomok, vagyis a közoktatás és a nyilvános istentisztelet használatára valának számvá. Ily ezelből jöttek létre egyebek mellett a francia versalakzat szerinti magyar szótárak, s a Károli-féle magyar bibliának javított kiadásai. A magyar zsoltáros könyv, mely hangjegyekkel ellátva 1607-ben Hanauban jelent meg legelőször, több tekintetben korszakot alkotó műnek nevezhető. A zsoltárokat francia versrekké Beza és Marot alakították, kik a szentírásnak tudós, mély értői, s egyszersmind a kornak kitünő jeles költői valának. Ezért művek valóban

SZENCZI MOLNÁR ALBERT.

az ő munkatársai az egész szentírásnak magyar nyelvre fordításával és kinyomtatásával foglalkoztak, sőt Molnárunkat küldöztette Károli a kéziratokkal is a közel vizsolyi nyomdába. Későbbben maga Molnár emlegeti, hogy mily nagy érdekeltséggel hallgatta Gönczön a fordításban fáradozó öreg tudósoknak magyar szófejtési vitat-

Table with columns for dates and events: Hó-és hetinap, Katholikus és Protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap- (kel, del, nyug.), Hold- (kel, del, nyug.). Rows include dates from 9th to 15th of August and corresponding events like 'Vasár', 'Hétfő', 'Kedd', etc.

remeknek tartható, s midőn a zsolrtárversekhez a lángelme zeneszerző Goudimel nagyszerű melódiai járultak: a francia zsolrtáros könyv valódi forradalmat idézett elő az egyházi költészet, zenészet, sőt az isteni tisztelt mezejét. Molnár a Lobwaser német szövegét használta és minden tekintetben felül is multa. Molnár valódi műfordító volt a maga idejében. A tartalom teljes felfogása, nemes ízlés, szabatos, tiszta kezelés, könnyű verselés egyaránt kiemelik az ő zsolrtárait, melyeknek előszavában a verselés némely törvényeit már szóba hozza és pedig irodalmunkban aligha nem legelőszőr.

Még a zsolrtáros könyv megjelenése előtt a legnagyobb gonddal hozzálátott Molnár a *Károli-féle magyar biblia* nyelvészeti kijavításához és kiadásához, s meg is jelent az a nagy műveltségű hesseni gróf Mórícz pártfogása mellett 1608. Hanauban, 1612. Openheimban. Az említett derék fejedelem indítására és segélyével írta s adta ki Molnár a maga latin nyelven szerkesztett *magyar nyelvtanát* is 1610. Hanauban.

Ezeket kívül még számos műve jelent meg részint a hazában, részint külföldön, a melyek közül legyen elég Kalvin *Institutióinak*, Scultet *Egyházi beszédeinek* s Ziegler *Pájtól* írott könyvének fordításait fömlíteni.

Érdekes vonás Molnár életéből, hogy ő egészen 1618-ig, a midőn mint oppenheimi iskolaigazgató tűnik fel, semmi közhivatalt nem viselt, hanem a szó teljes értelmében író és tudós vala, s irodalmi foglalkozásával tartá fenn magát és családját, miután t. i. 1611-ben, Marburgban, Ferrinaria Cuni-gundával, Luther és Creuzer nagyhirű reformátorok egyik maradékával házasságra lépett, s házasságuk több gyermekkel is megáldaték.

Mig Molnár dolgozni birt s szerencsésének napja végképen le nem hanyatlott, nem hagyta őt el a magyar közönség figyelme és részvéte sem. Mindjárt külföldi akadémiai pályája végén hívták őt a sárospataki főiskola tanárának; — Asztalos András nagy-szombati derék polgár s Molnárunk nagy buzgósága hazai pártfogója, mint szintén a szeneci tanács is, a legedesebb ragaszkodással ismételve kérték és sürgették őt, hogy jöjjön vissza a szegény hazába s itthon szolgáljon nemzetje javára. Közöbbe a beregszászi, majd a gyulafehérvári iskolába s egy időben lelkesíti állomásra is lön hivattatása. Haza is jött 1613-ban, de leginkább neje s családja érdekében ismét visszatért. Végre mégis, nem állhatva ellent a nagy fejedelem Bethlen Gábor hívásának, 1629-ben haza indul, hogy a gyulafehérvári főiskola egyik tanári állomását elfoglalja. Ámde a nagy fejedelem, 1629. novemb. 15., midőn még Molnárunk uton vala, meghalt, s vele együtt lehanyatlott, sirba szállott Molnár reménye és szerencsésje is. Ő a tanári állomást el nem foglalhatta; s még néhány évig élt, küzdve az életfentartás mindennapi gondjaival s a rozsakarók rágalmával. De nemskára eljött ő reá nézve is az utolsó harc és győzelem órája, a midőn emberektől elhagyatva és véginségben, életének 59-dik évében, 1633-ban meghalt Kolozsvárott, . . . „és az Isten eltörölt az ő szeméről minden könyhullatait.“

Molnár Albert számkivetette magát az édes szülőföldről, de csak azért, hogy annak javát és dicsőségét minél sikeresebben előmozdithassa; — majdnem négy teljes évtizedig élt külföldön idegen népek közt, de lelke folyvást a haza, a nemzet felé vala fordulva, mint a sötét helyen raboskodó virág a nap fénye és világsága felé. Ő, no-

ha magyar szót oly ritkán hallott, a nemzeti nyelvet mégis nagy műgonddal, nemes ízléssel és szabotossággal kezelte. A magyar református nép, az egész szentírás, a zsolrtáreneket, s a heidelbergi kátét, tehát a maga legfőbb felekezeti könyveit mai napig azon nyelvészeti alakban bírja és használja, a melyben azokat, harmadfélszáz évvel ezelőtt Szenczi Molnár Albert előállította. Nem kételkedem, hogy eljő az idő, a midőn Szenczi Molnár Albert, nyelvünk és irodalmunk korszakot alkotó egyik nagy hősenek fog tekinteni minden oldalról. — Ő nagy tudósok barátságával s fejedelmi férfiak pártfogásával dicsékedhetett külföldön; sokáig híven kísérte lépteit a haza tisztelete és részvéte is, de elhagyta akkor, midőn arra legnagyobb szükség lett volna, — a pályának mostoha sorsu végén. — Sirját talán semmi emlék nem jelöli. Nincs is erre a valódi nagy lelkek emlékezetének valami nagy szüksége, mert nagy és dicső az önmagában is; — s a maradéknak mindenkor főbb kötelessége volna az, hogy az elhunyt ösökhöz méltó, sőt azoknál különb utódokat neveljen, mint az, hogy a proféták sirjait ékesítgesse. *Révész Imre.*

Szent István.

Homályos volt a palota, budavári palota, Sürüdt a merev falon az alkonyat fátyola; István király félszenderben, de egészen betegen Ott feküdt a nagy teremben s nem volt senki más jelen.

Szép Gizela, a királyné, csak az imént mene ki, Fehér ünget, kristály vizet s egy csókot hagyván neki.

A beteg szív félszenderben meglátja a titkokat S ime egy kéz István előtt már a falra írogat: „Isten veled! pihenj király, az ördög már odakin, Nem árt neked, noha mérges a lehelet ajakin.“ Az agg király felsohajtott: feleségem ajakin!

„Imre herceg a te fiad és utódod, érted-e? Férfiu volt teli léggel, mese, hogy nem szerete; S hogy a koronázás napját meg nem érte, meghala.

Mi ölte meg, mi baja volt, tudja azt jól Gizela.“ Az agg király felsohajtott: feleségem Gizela!

„Mig királylyá nem jelölted volt, Vazu lnak két szeme, Most gyötri a nyomorulat kinzó vakság éjjele; A haza szép reményét sirtál sorsán igazán, Egy kacagott csak rajta és rajadt és a szent hazán.“

Az agg király felsohajtott: feleségem, Gizelám! Nyugtalan lett a nagy király, a fehér üng égeté, A kristályviz márványarczát izadásra készitette; És az a csók, az gyötri csak kinosabban, mérgesen, Felkiáltott, de szavára nem jelent meg senki sem.

„Mindjárt jönnek, — csak aludj“ el nagy király, — a gyilkosok, Isten veled, ki ellened? meg ne rettenj, légy nyugodt.“

Szent Istvánnak szeme előtt a titkos kéz így ira, Láza elmúlt, ámdé álom nem szállott pilláira, Ezt rebegte tizszer, százsor: feleségem Gizela!

Midőn éjfél zugott a kürt Etele-vár tornyain, S egy ör sem volt ébren immár a palota ajtain: Besurrantak a gyilkosok feketében mint a gyász, A tör és a szem villogott s halk szó sugott: jól vigyázz!“

Némán feküdt az agg király, bár hallotta jól a neszt

S már a gyilkos kebelének mérte a tört egyenest, De a sötét palotában világság terjedett: „Isten velem, ki ellenem?“ — a gyilkos kéz megmeredt.

Szép Gizela most benn termett nagy sikolylyal ajakin:

„Csak vizet a véres sebre s fehér leplet szaporán.“ —

A szent király felsohajtott: „nincs semmi baj Gizelám!“

„Endre, Béla, Árpád-fiak, — mondtam én azt, — oh egek!“ . . . Endre, Béla, Árpád-fiak legott ottbenn termenek. Tiszta arezuk nem árult el a bünökből egy vonást, — S István király hinni kezdé a rejtélyes látomást.

„Endre, Béla, rosz itt a lég, mig kitisztul, fussatok, A trón s a hon a tiétek“ . . . Szép Gizela hallgatott. Mit szolt volna? István király nem hallotta már a szót, De látta a szívnek titkát s a gonosz gondolatot. *Fejes István.*

Az elemi csapások krónikája.

Sokszor történt már a természet országában, hogy a felhők, sötét méhükben visszartartotva az esőt, szemünk láttára fejünk felett, elvitték azt más határokra, s utánuk rejtekhelyeikből előjövének az erőszakos száritó szelek, melyek annyira megsoványították a termőföldet, hogy ez sem a hegyeken, sem a völgyeken, épen nem adhatott kenyereket az éhezó embernek és fívet a baromnak.

S míg egy helyen örömkialtást lehetett hallani a természet világában: addig más helyeken, más földrészekben, jajszó és siralom, sűrű fohászszal vegyülve, csapdosták az ég boltzatát s az éhségtől kiaszott képek, búsan és kétségbeesve nézték a szerencse uszó javait, melyeket balsorsukra, a rekkenő hőség elfonnyasztva égetett el, vagy pedig a viharok s káros kiadások, pusztító tűzszélek emésztettek meg és seprtek el!

A kezeim közt levő adatoknál fogva, ily szomorú évek közül való a 253-ik esztendő, midőn Gallus és Volusianus római császárok alatt — Zonares följegyzése szerint — a Szercezen-országban felkerekedett dögihal az egész római birodalmat elöntötte, s 15 egész esztendőig szünet nélkül tépvén, hitel felett megemésztette. — 410-ben Honorius császár idejében, midőn a góthok Rómát kétszer bevették — mint Zosimus írja — oly igen ritka és oly igen drága volt a gabonának minden féle neme, hogy az ember már az embert éhezte, és nyilván lehetett a piacon hallani, „szabjad árát az emberhusnak.“

I. Jusztinián keleti császár alatt, 565-ben midőn Olaszországot a góthok pusztítanak, kiket Narses tábornok által onnét kiűzött — Procopius bizonyosága szerint — oly nagy volt az éhség, hogy egyedül Picenum városában 50,000 ember veszett el és már nem egyedül az emberhusnak, hanem a székletteléne is ára volt — és két asszony 17 embert ölt meg éjjel lesből, kiket részint megettek, részint pedig eladtak, mignem végre a 18-ik élvén a gyanuval, a két asszonyt agyon vagdalta.

694-ben II. Jusztinián alatt Konstantinápoly városa és ennek vidékén oly erőszakos dühösködött az éhség következtében a dögihal, hogy naponként 10,000 embert kellett eltemetni, melyhez hasonló volt az afrikai mirigy Karthago lerombolása után, mely egyedül Numidiában 800,000, a tenger mellékén 200,000 és Utikánál ugyanazon vidékek őrizetére hagytak 30,000 embert és katonát seprtek el!

984-ben Magyarországon volt nagy éhség és földrengés, 989-ben pedig nyáron hitel feletti nagyszárazság volt, melyet telben ép oly nagy áradás váltott fel. — 1010-ben egész Európában szerteszerű nagy éhség uralkodott. — 1068-ban Duka Mihály birodalmában oly rettenetes dögihal dühöngött, hogy az élők nem valának képesek a holtakat eltemetni. — Nem volt ennél kisebb az 1348-ki, mely három esztendőn keresztül dult Európaszerte, úgy hogy magában Lübeckben 90,000 ember halt meg.

1423-ban oly rettenetes napfogyatkozás

volt, hogy a madarak a földre hullottak, s utána oly nagy éhség Németországban, mint 851-ben, hogy a szülék megették gyermekeiket, ezek is amazokat. — 1534-ben, mind a két testvér magyar hazában, oly rendkívüli nagy drágaság és éhség volt, hogy emiatt mindenfelé csak halvány ábrázatokkal lehetett találkozni és félig holt emberek ténferegve zörgettek ajtóról ajtóra, egy falat kenyérért, de az alamizna helyett, csak az éhség áldozatait látták egymás mellett kivitetni a temetőbe és különösen a felsővidékeken — Apáczai Csere János Magy. Encyclopaediája szerint — mint 1233-ban és 1239-ben a dögihal és drágaság miatt az anyák gyermekeiket ették meg!

Ennél még szomorubb emléket hagyott hátra az 1570. esztendő Magyarországon, midőn a levegő, a föld, a száritó szelek, mintegy összeesküdtek a mindennemű plánták és növények elpusztítására, rendkívüli inséggel borított be a termő magyar föld területét, mi miatt a szokatlan és meg nem emészthető plánták és növényekből készített főzelék, liszt és kenyér evése következtében kifejezett rémitő dögihal, az emberek mindenik osztályának legnagyobb részét, ezrenként döntve rakásra, néptelenítette meg a hazát!

Az 1583-ik év semmivel sem volt szerencsésőbb, mert mig Pozsonyban a legzavarosabb országgyűlésen a szabadságtól megfosztott nemesség hangosan követelte volna jogainak visszaállítását: addig lábai alatt a földön, a hitel-feletti éhség és dögihal megemésztette a rajtalevő lakosok nagyrészét, úgy a Tisza és Duna vidékén, mint tul a Királyhágón.

1590-ben mind a két hazában a földingás okozott temérdek kárt. Brassóban a megintott tornyokban a haragok megszólaltak, nagyszerű épületek leomlottak. Pozsony, Nagyszombat és Zeng városában a romok közé temetett sok ezer szerencsétlennek egtevredő jajgatásától szétfutott nép kétségbeesve kiáltozá: „hova menjünk, az ítélet napja jelen van!“

1601-ben november 15-én, éjszaka oly irtózatos hóval vegyes zivatar dult a kanizsai táborban, hogy annak következtében 1500 közlegény és 300 ló fagyott meg, és mint 1126-ban, 1234-ben s 1400-ban, a madarak seregestől hulltak alá. — Az 1603-ki esztendő megkímélte Magyarországot, de a testvér Erdélyt annál érzékenyebben sújtotta drágasággal, melyet lehet gondolni, minő magas fokra felcsigázott Székely Mózes és Radula egymással villongása, majd pedig a rettenetes Bástának dulása, ki ugyan már kevés pusztítani valót talált, azért is a nyomor közül, sok kinos sohajtól kísérve, Magyarországra hivatott.

1604-ben Buda-Pesten, midőn Altheim esztergomi várparancsnok, nagy kísérettel ment volna át Pestre szabad utlevél mellett a törökök sátorába, a békepontok felett alkudozni, oly rettenetes vihar támadt, hogy az a hidat nemcsak izzé porrá törte, hanem magát a Dunát is kitolta, mely miatt ezernél többen a hullámok közt letek sirjokat. April vége felé pedig Kassán és vidékén, és Nagy-Váradon volt borzasztó földrengés, mely a várat némely részeiben romba döntötte, minek következtében a katonák, a lakosokkal együtt, az Isten szabad ege alatt két nap folyvást imádkoztak.

Az 1663-ki esztendő újra, mint egy öldöklő angyal, felíté sátorát Erdély felett, átváltoztatván azt gyászoló, és sirások honává, a dögihal rémuralmában, mely szomorú körülmény, a megdöbben jámbor és jószivű Bethlen Istvánt, könyörgésbeni időtöltésre szorította; a merész és bátor Rákóczy

Györgyöt pedig helyette, a hős Kemény János karjain, a fejedelmi székbe emelte.

Erdélytől egydőre bucsut véve, az egymást követő elemi csapás 1639-ben átjött Magyarországra, és oly végtelen nagy szárazság következett az 1638-ki kielégítő termés dacára is, hogy az egész hazai föld területe, nem egy év volt por és hamunál, melyből elviselhetetlen drágaság vette kezdetét. — A napszámos ennilalójáért sem kapott munkát; mert a dolgoztató osztálynak sem volt kenyere. A férgek kerti vetemények és káposzta, a beteges állatok husa, mind a császár, mind pedig Rákóczy katonái közt veszedelmes nyavalyát idéztek elő, úgy annyira, hogy az 1643-ban kiűzött dögihalát is Magyarországon, a katonák közt pusztított betegség kifolyásának tulajdonították, mivel lappangva bujdosott az ország egyik szelétől a másikig, és itt-ott magát huzamosabb ideig meg is fészkelte.

I. Rákóczy György, midőn ez évben a száraz és sovány vidékeken keresztülvezette volna sereget, Forgách Ádám kassai parancsnok és Eszterházi Miklós nádor ellen, a Hernád partjain, sok oly pocsonya és kopolyára talált, melyek csak úgy nyüzsgöttek a nagy szárazság miatt oda szorult csuszó mászó állatok seregétől. Rákóczy a kopolyák körül tévőzavó katonáinak szomjúságát látva, megállt azok előtt, és Cato példáját követte, midőn az Caesar előtt Pompejus hadaival, a száraz pusztákon szaladva, ott kigyós forrásokra akadt. Itt is a szomjúság miatt elepedt katonái nem mervén inni, a források mellett sokan szomján haltak meg, sisakját ragadja, s a kiszáradt Hernád kopolyáiból azt teli merítvén, így szolt katonáinak: „Vitéze! hajdan Cato, ama híres római hadvezér, épen ilyen körülmények közt volt, mint most mi vagyunk, azon különbséggel, hogy ő menekült, mi pedig győztesen haladunk előre. — A forrásoktól megdöbbsent katonáit így lelkesíté: Ne féljete! — ugymond — ezen forrásoktól; mert a kigyónak mérge a fogában van, csak marásával árthat az embernek, ha mérgét a vér közé bocsátja, de a víz, melyben hever, semmit nem árt, — épen ezt mondom én tinektek.“ — Ezzel ő is, a vizet, melyet katonái haláltozónak lenni hittek, felhajtotta, és katonái szeme láttára megitta. És az így neki bátorodott katonák mind ittak és szomjúságukat csillapítva, kevés idő múlva Kassát a fejedelem birtokába kerítették!

1650-ben nagy áradások és jégesők pusztították az egész országot. A Duna, Tisza, Vág mentében egész barom-csordák sodortattak el. A Csepel szigetében a nyulak tömegesen, rókák, disznók, a fák lombjai közé sodortatva, bő zsákmányul szolgáltak a ragadozó madarak ezreinek. Az erre következő 1652 és 1653 mind Erdély, mind Magyarországon rettenetes éhség pusztított. A köles kenyérből is kifogytak az emberek, mely a gyomorban megkeménykedve, a bajt csak nevelte, — a barmok bögre futottak, egyik határról a másikra, nem találva semmit, az inséggben nyalták a földet, a port, mely pusztulásukat csak elősegítette. — A Sárréte oly borzasztó nagyszerűségben égett, hogy ijesztő vörössége a magasan csapkodó lánognak az ég boltzatán, úgy látszott a távol sik földön, mintha egész Debreczen városa égett volna.

1650—1661-ig folytonosan száraz időjárás volt. — 1660-ban június 12-kén iszonyu vihar hömpölygése közt, a villám lecsapott Kanizsa várába, mely oly rettenetes pusztítást vitt véghez, hogy mind a várban, mind azonkívül, mindennemű élelmi czikket felémésztett, a vár kőfalait szétrombolta, a löszközetek fölolvastotta, melyek szerte szét-

szóratván, 500 törököt és 300 keresztényt öltek meg.

1661-ben ismét rendkívüli szárazság sújtotta, különösen Erdélyországot. Julius és augusztus napjaiban kiállhatatlan hőségben Komárom alól kimozdulva, vonult Erdélybe a császári hadsereg, járatanl utakon, és erdősegeken keresztül, és a nagy inség miatt, inkább vázak mint emberek érkeztek romokban Kolozsvárra, mivel utközben sem enni, sem inni valót nem találak, vagy ha sok fáradság után szerthettek is egy kis gabonára, nem volt sem vízi, sem száraz, sem félkézbeli ma om, melyen azt megöröhlhették volna. Sok főtiszt 3—4 napon keresztül sem kapott egy falat kenyeret, így aztán a közkatonákkal éretlen szilvát, keserű vadalmát és körtét, fojtós szőlőszemeket, izetlen kemény gubókat, szokatlan tövis-bogyókat, hogy éhen meg ne haljanak, valának kénytelenek enni, miből természetesen oly betegség fejlődött ki, mely halomba döntötte a katonaságot. A lovak, az abrak s széna nem léte miatt, mint a gabonakévék, oly sűrűn feküdtek dögölve az utszéléken, melyeken a varjak, sasok ezrei vigan lakmározva, oly fülhasító lármát csináltak, hogy attól a szertesztét vánszorgó katonák megijedve, hasadékok, s erdők sűrűjébe bujtak el, nem ismert ellenséget gondolván nyomukban lenni.

Ezen szomorú időben egy font kenyeret egy bírod. talléron lehetett venni, egy itze bort pedig két aranyon, de így is keservesen lehetett hozzá jutni. Csak husban nem volt fogyatkozás; mert egy nagy ökröt, egy bírod. talléért szivesen adtak, egy tehenet 1 forintért. Szegény Erdély, mit nem szenvedett ekkor, azt csak a jó Isten tudja! — Azonban temérdek inségében is, azon egyben vigasztalását találta, hogy a mit maguk nem eszközölhettek, azt végrehajta helyettük az elemi csapás; mert a nagy éhség, mind a német, mind pedig a török hadsereget kihajította földükről. A kik pedig a várrakba szorultak, azok lovat, kutyát, macskát, egeret, golyát, gémet és egyéb efféle, megenni nem szokott állatoknak húsát, valának kénytelenek megemészteni.

A német hadseregnek azonban ezen kivonulása Erdélyből, a jószivű debreczeni bírónak, érdemes Balyik András uramnak életébe került, mert a váradi basa maga elébe parancsolván, minden kihallgatás nélkül a vártéren fölakasztatta, és pedig azért, mivel a nemzet haderejét, mindenütt hova vonult, felfedezni megtiltotta, a jó lelki bíró uram pedig, a törökök iránti gyűlölségből, mint becsületlen magyar ember, azt honfiainak megmondta, kik közül egy pribék, Ali basának bérbefogadott zsoldosa, kinek nagy szálla volt szemében a derék bíró szigorúsága és igazságszeretete, azt elárulva feladta.

(Vége következik.)

Az aggteleki barlang.

(Vége.)

A vártól a folyó partján visszafelé tartva, a fálya világánál egy ránkzba szedett óriási kőlap tűnik szemünkbe, mely a boltzatról úgy függ alá, mint valami függöny, a honnan, a képinkön látható csepegőkő-alakzatot így neveztek el az utasok.

A víz folyása jobbról mély gödröknek visz, melyeket csak nagy szárazságban lehet bejárni; hanem a bal partra átlépve, egy meredek ösvény nyilik előttünk, s annak végén egy roppant üreg, melynek magas boltíveit nem képes bevilágítani a fáklyaláng. E hely neve *Nagytemplom* (6.). Mielőtt a vezető kimondaná előttünk a nevet, már érezünk keblünkben valami magasztos, valami felemelőt, a mit csak szentegyházban szoktunk érezni: csakhogy itt a benyomást fűnségesebb teszi azon való csodálkozásunk, hogy a Mindenható keze

miképp alkot magának istenházat, a föld mélyében is; s csodálkozásunk ámulattá változik át, midőn előbbre lépve az üreg közepén egy oltárt látunk a templom talajáról fölemelkedni, melyet óriási alakok, mint megannyi szentképek, vesznek körül. Ugy, hogy önkénytelenül is imára hajolnak többreink az oltár zsámolyához. Oldalt van a *kathedra* könyvnyű feljáróval.

A templom elején van oszlopok közé csepegtető a *Sat.-Háromság szobra* — mintha csak faragták volna.

Innen egy tágas nyílás vezet a *Denevérbarlangba* (7) melynek belsejében tömérdek denevér tannyázik, s egymásba kapaszkodva, vastag csomókban csüngenek az üreg boltzatáról, egy lövésre azonban pokoli zsbajjal támadnak fel, s oly sűrűségben röpkedik be keresztül-kasul a levegőt, hogy jobb kifordulunk, mielőtt szemünket kiverne, vagy fáklyánkat eloltanák; különben is az ég tudja, mióta rakásra halmozódott trágyájuk bűzét alig lehet egy pár perczenél tovább kiállani.

E denevérodú fenekén taliganyomok láthatók. Azt beszélik, hogy mintegy nyolczvan évvel ezelőtt, a barlang ez ága kőfallal volt berakva, melyet midőn szét-hánytak, tűzhelyet, állatok csontjait, szekrényeket, edénycserepet és elrothadt csizmákat találtak benne.

A nagytemplom oltárától, egy göth ajtón jutunk a *Kis templomba*, hol a *szűz Máriát* meglepő hasonlatossággal ábrázoló státua — és az *apró szentek* csepegtető szobrai előtt újra megállit bennünket a csodálkozás.

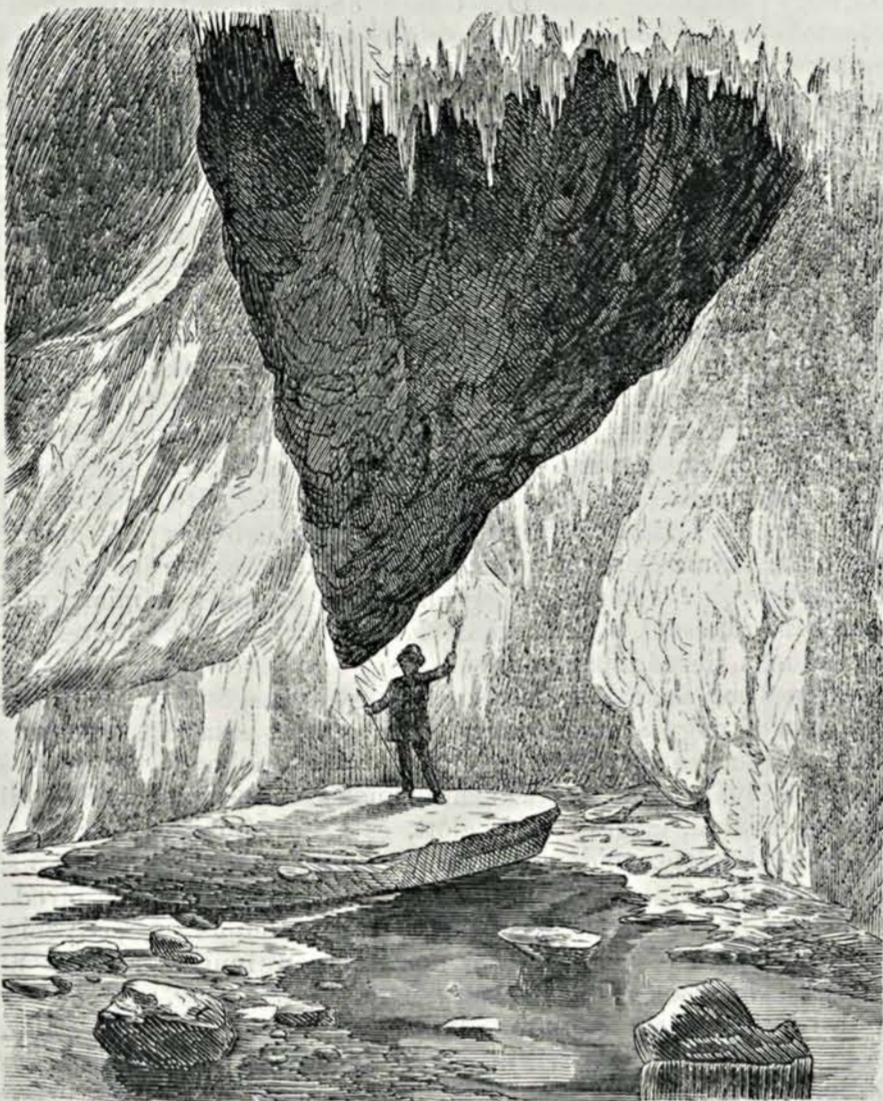
Ösvényünk innen egy széles lapályra kanyarodik, melyet a *Styx* vize hasít s balra nyílik tőle a *Paradicsom* (10.) közepén egy terebélyes *almafával*, a mely mellett két oldalon álló két szobrot *Ádám* és *Évának* hívják; továbbá van egy terjedesebb öböl, melyet a benne összetörve egymáson heverő oszlopokról *Palmyra om-ladéknak* (11.) keresztelték.

A *szent István tornyát* balra hagyva, agyagos lejtőn kell leereszkednünk, s mintha tudta volna a természet, hogy fáradtan érünk alá, talapzatra jutva egy pad kínálkozik alánk pihenőnek. A barlang itt 16 öl magas, és 20 öl széles, feneké pedig oly sima, hogy benne táncolni lehet, sőt szoktak is, mert nyári ünnepnapokon a környék fiatal-sága ide jár mulatni. — E hely neve *Táncszertem* (12.) A vízhang benne oly nagy, hogy egyetlen hegedű a legerősebb zenekaral vetekszik, s egy pisztoly elsütése ágyudörgéssel felel vissza.

Itt áll a víz partján a *sz. János szobra*, s ettől csakúszós, nyirkos ut viz a *Virágos kertbe* (13.) hol

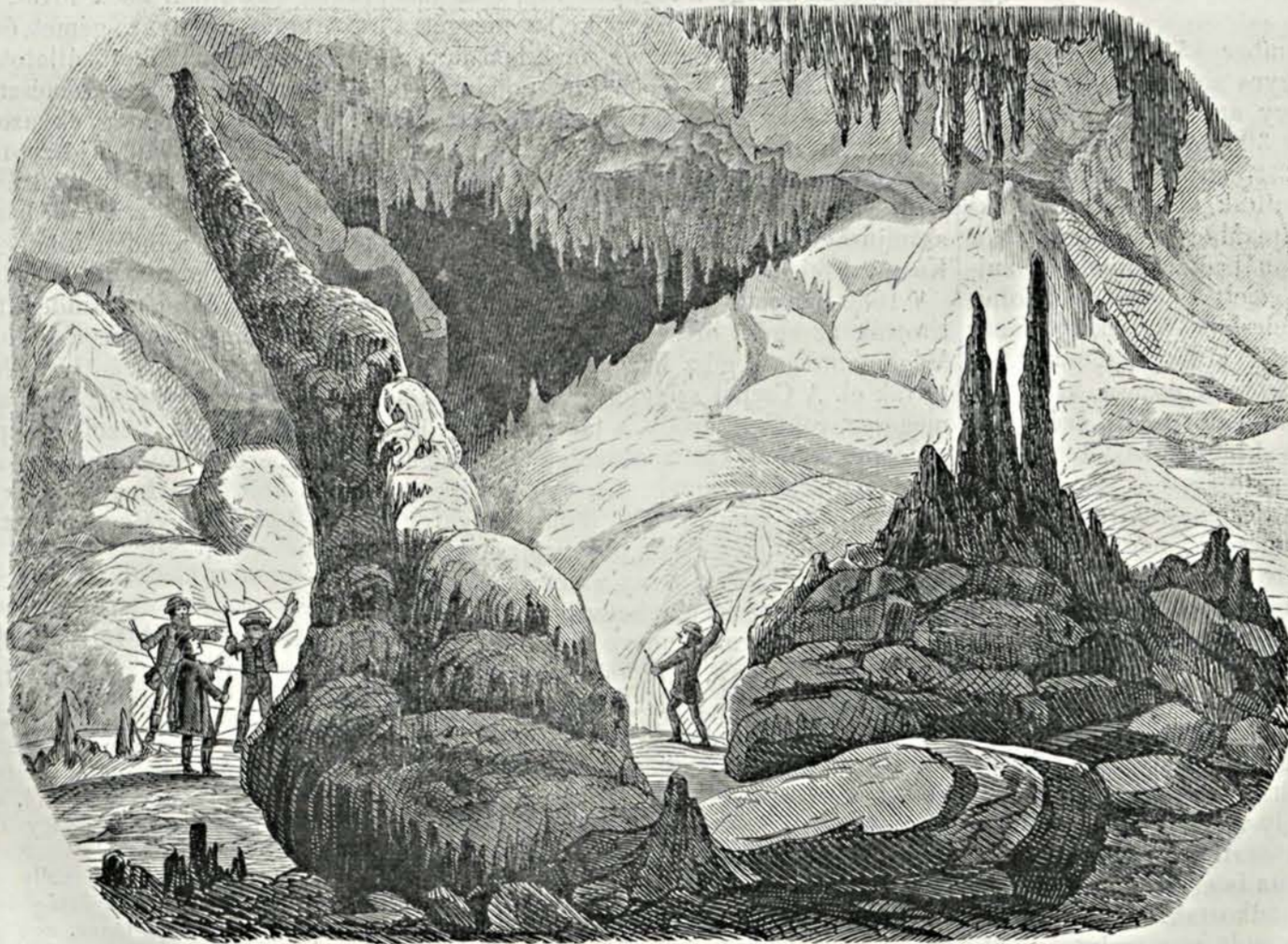
a csepegések egymással érintkezésbe jött hajbai oly bámulatos alakokká jegecsültek össze, hogy végig tekintve ragyogó felületökön, azt gondolnád, valóban nyílt virágok himes táblája terül előtted.

A víz folytában előbbre haladva csakhamar

Az aggteleki barlang belseje: Nagy függöny.

elérjük a csepkövekkel ékesített mennyezetes *Trónus* (14.) melyen tul egy tágas üreg nyílik, boltzatával a három öl vastagságú magas *nádor oszlopra* (15.) támaszkodva. Az oszlopon emez

Az aggteleki barlang belseje: Pizai görbeterony. Sándy Gyula rajza után.

évirat: „Joseph Vs, archIDVX aVstrIae, regni hVngarIae palatInVs, pater patrIae, Latebras sVbtterranel Antri baraDLA VIDIt.“ (1806.)

Ezentul nagyobbodik az üreg s a csepegő kövek szebb szebb alakokat képeznek. Itt egy *sár-*

nyas angyal, ott egy *veres barát* vonja magára figyelmünket, s a *Ferdinánd oszlopa* (16.) megett egy *pánczolos lovag* áll élénk, tul azon *kököporsó* s beljebb egy egész csapat *mékkas*, mely után következik a 10 öl széles, 20 öl hosszú *Nagyterem* (17.) melynek végén ama szép domb emelkedik, mit a rajta levő statio-oszlopokról *Kálváriadnak* neveztek el.

Az ösvény hovatovább bajosabb, de a csepegők-alakzatok folyvást érdekesebbek. Itt érjük a *Mária-hegyét* (18.) mely egy nehezen megmászható öszserogyott kőhalom. Egykor emberi csontvázat találtak rajta. A *zsidó-templomba* (19.) egy kőmennyi forma lyukon kell lebecsátkozni, s ott látjuk az imádkozó zsidópapot, vagy a folyót jobbra hagyván, grádicoson mehetünk fel a szép *Parnassusra* (20.); visszatérve pedig utunkba esik a *Törökfürdő* oszlopokkal körül rakott medencéje, a honnan már beláthatni a *viasszalótába*, melynek oldalai, teteje, és padozata is sárga fénylő szivárgással van bevonva, s folyosója bálvány oszlopokkal ékesítve, melyek sorát a *Gyémántkőnek* (21.) nevezett ragyogó fehér oszlop zárja be.

Mögötte kell menni a *Szalonnás boltba* (22.) melyben egy áll sorban a szalonna (formájú sok kődarab), mint a magyar gazda kamarájában szokott. Balra innen van az *Orgona*, a *Retekkert* és amaz oszlop (23.) melyre „Ferdinandus coronae princeps“ saját kezével írta föl nevét.

Beljebb már igen keskeny az üreg, s jobb visszatérni a víz partján, hol nemsokára egy oszlopon álló s sétálóval is ellátott *Galambház* (24.) tűnik szembe, hova a kíváncsi, hágsón fel is mehet. Idább érjük a ragyogó fehér *Hőhegyet*, s mely lyukak és hegymlások szélén a *Hőreg hegyét* (26.) a melyen tul aztán egészen elzordonul a táj.

A barlang oldalához támaszkodó szikladarabok tövében haladva, a jobb oldalon egy ezer ránk szöknyő (27.) függ, alatta nehéz, sáros, kapaszkodós az ut egészen a *függő oszlopig* (28.) Tul ezen egy kősziklára csepegett tornyok és bástyák képezik *Murány várárt* (30.) melyet elhagyva jutni a barlang régebbi idő óta ismert részének legvégébe, hol meredek partok közt tűnik el a víz a leszakadott sziklák ölébe.

Az ezentul ismertető 1825-ben fedeztettek fel G ö m ö r m e g y e g y k o r i d e r é k m é r n ö k e Vas Imre által.

Az eddig leirt ágak hossza, a bejárástól a most érintett sziklahalomig 850 folyó öl. E kő-rakás nyílásain csuszva mászva, néhol egyik szikláról a másikra ugrálva, juthatni el a *Vaskapuhoz* (31.), mi nemsoká azért érdemi meg e nevet, mert

nehéz rajta az átjárás, hanem azért is, mert *Vas* tört rajta legelőször keresztül.

Első nevezetessége az új üregnek egy *örvény* (33.) melyet a kősziklák repedésein ide omló víz erős rohanása formál. Szélessége itt a víznek 6 öl, mélysége 13 láb, s eső idején oly gyorsan árad, hogy az ilyenkor benn levő, okvetlenül kinos halált halna az elzárt üregben.

Mintegy 70 ölnyre az örvényen belől kezdődnek azon szép helyek és csoda alkotások, melyek a föld alatti utast újabb és újabb bámulatra ragadják. Még a sziklafalak is, mondja Vas, mintha szőnyegekkel volnának beborítva, melyen a szivárgó víz kristály-üledései, mind megannyi beszórt drága kövek gyanánt csillognak.

A csepegőkövek ékes csoportja közt különösen kiemelendők: a *sz. háromság oszlopa* (34.) melytől beljebb egy keskeny oszlopfolyosó vezet ama kies dombra, melyet felfedezője *Olymp-nak* (35.) nevezett. Ennek átellenében emelkedik egy más szép domb, számtalan csinos oszloppal meg-rakva, melyen tul van a *Török*, egy férfiszobor, fe-

és öszserogyott oszlopok két ágra oszlatják a vizet, és formálják a *Krétaiszletet*, melyen tul, félig egy dombra dőlve, félig pedig a fenéktől elválva egy ölnyi magasságban szabadon áll a *Semiramis függő kertje* (41.). Hihetően a víz seperete el alóla az iszapot, hogy most minden támasz nélkül lebeg a levegőben.

Itt újra megkeskenyül az üreg, a falak sötét szürke színt öltenek, s mellettök komoran ballagunk előre, midőn balkézről egy divánra találunk, melynek dagadó vánkossai ülésre hinak, s a vezető mondja, hogy ez a *Szultán pamlaga* (42.).

Ha itt kipihentük magunkat, egy függő kövektől körüvezett oszlopon a *Pagodához* (43.) jutunk, s onnan szép oszloprend közt haladva, egy veres színben fénylő domb oldalában találjuk a *háló-fülkét*, melyen tul az üreg 12 ölnyre kiszélesedik, s 37 öl hosszában nem látni egyebet, összetördelözött oszlopok rakásra hullott omladványinál (44.) Ezután ismét megszükül a barlang, s tekintete vad kietlenné válik, úgy, hogy az utas keble önkénytelenül szorulni kezd, s a sáros iszap-

Odább van az *Apolló tereme* (57.) melynek oldalán lefüggő hófehér csopatok, ha pálczáunkkal végig veregetjük, csodálatos harmonicus hangok zengik be az üregtet. Innen hosszu szűk sikátorba, s abból a 10 öl hosszú *Arany-utczába* (58.) érünk. Ezután van a berogyott nagy kőszikla, melyet *Fulkán kemencéjének*, és ama képiünkön is látható görbe sziklásal, melyet *Pizai toronynak* neveznek.

E helyt van a barlang egyik legszelebb (70 ölnyi) és legmagasabb ürege, melyben jobbról a *Szent Gellért* emelkedik, tetején a 60 láb magas *Csillagvizsgáló-toronnyal* (59.) balról pedig a *Plutó lakása* (60.) nyílik jó ivóvizével. Tovább a *Vulkán kemencéje* (61.) és a borzasztó *Munkácsi tömlőz* (62.) leszakadott szikláival. Belől ezen a szomorú kinézésű *Siralomháza* (63.) melyet elhagyva a *Világító-torony* (64.) mellett viz az ut nehéz járata közsírteken keresztül, melyekről egy csuszamódus halált hozhat a vizgázatlanul lépre.

Vége a *Cerberushoz* jut az utas, hol a szik-

Lengyel fölkelők szállítása Szibériába.

jén turbánnal, s a turbánban egy fényes forgóval. Előtte *koporsó* fekszik, s fejtől való végén a zászló, tetején a kard, pánczél és vitézi sisak, mintha csak mesterkék faragta volna, oly hiven formálva csepegőkövekből. A hely neve *Sírbolt* (36.)

A koporsótól, a patak jobb partjára ladikon kell átmenni, a hol *Vasvára* (37.) emelkedik, melynek eleje kőoszlopokkal ugy meg van rakva, hogy épületek alatt képzelt az utas járni. E bájos sétáló végén, a messze magasból egy kőszikla bocsátkozik le a vándor elé, melyen sárga, fehér és veres csepegőkövek csüngenek alá, s megdöbbenve kérdi magától a vándor: minő erő lehet az, mely e roppant kőtömeget függve tartja? Elebegő szikla alatt van egy szép hajlásu magaslat, telve kellemes alkotásu fehér szobrokkal, — ez a *Tündérvár* (38.)

Beljebb, ragyogó fehér domb tetején fénylik a *Jupiter trónja* (39.) mely mintha drága kövekkel kivarrott fehér bársonnyal volna bevonva.

Tovább haladva egy *kőhid* (40.) vonja magára figyelmünket, melyet maga a természet vont a víz árkan keresztül. Beljebb, a leomlott sziklák

ban aggódva halad előre a sziklafal alján, míg végre eléri az új barlang leghosszabb mellékágát, a *Ravasz-lyukat* (45.)

Figyelmet érdemel itt a *Cupidó vára* (46.) és *óriás* (47.) és a két öllekező oszlop *Castor* és *Pollux* (48.), a sarkokkal rakott *Temetőkert*, a szép karcu oszlopokkal ékes *Pindus* hegye, és a kis oldalbarlang, a *Proserpina szobája* (50.)

A főágon tovább haladva éri az utas a *Tölgy-ozslopot* (51.) melyen tul mindig kellemesebb csoportokat találunk. Gyönyörű mindjárt a *Tempe* (52.) s a patak balpartján a karcu *Minerva-oszlop* (53.) jobbra *Bodon vára*, azután *Feketevár*, a *Kápolna*, *Gyémánt-kályha*, *Vadászkürt*, a rudon függő *Szalonna-oldalok* (54.) s a vakító fehér *Alabástrom-torony*. E mögött nyílik el a barlang legdélbéli kanyarulata, melynek boltzata alig 30 öl vastag, s felette megy el a kassai ut.

Északkeletnek fordulva találjuk a barlang *üregét* (55.) karcu obeliszekkel díszített halmával, a *Madea oszlopát* (56.) mely fölött egy iszonyú sárkányfej tekint ki a boltzat hasadékából, s tátott szájából apró kigyók östingenek ki.

lák hasadási közt száz csurgóra szakadva csörtet a folyó a mélységbe, míg egy megközelíthetetlen lyukban végkép eltűnik. A ki innen tovább akar menni, annak a *Plutó ösvényén* kell felkapaszkodni, hol egy tíz öl magaságú kőcsepegést (66.) talál, körülvéve a legtisztább vízzel telt medencétől, mely mintha egymásba rakott csigaházakból volna készítve, a természet alkotó keze iránti csodálattal tölti el a nézőt. Tul ez oszlopon jutni le a tiszta vízi *Ganymedes kútjához* (67.) melyen belől semmi embernyomot többé nem láthatni. Vas még innen leereszkedett a pokol torkának nevezett iszonyatos mélységen keresztül egy üregbe, melyet *Pokolnak* (68.) keresztelt, de innen nem tudott tovább jutni semerre. Ezen pont a vaskaputól 2317 ölnyre van, mihez adva a régi üreg hosszát 750 öl, és a mellékágakét 1127 öl: az egész barlang ismeretes üregei együttvéve 4194 ölnyre nyulnak el a föld gyomrában, melyeket a ki egyszer megjár, az tudja, mily semmiségek a parányi ember alkotásai, a teremtető utánozhatlan kezének csodáiméihez képest.

értekező fájdalommal felsohajt, hogy a németesülés megakadt, hogy nagy területek és számos egyes községek elszárvosodtak, elmagyarosodtak, eloldhosodtak, hogy „Krakó elfelejtette, hogy eredetileg merő német város volt a Buda és Pest német lakosainak unokái magyarokul akarnak tekinteni.” A jó doctort csak az vigasztalja, hogy „van a német népnek a távol keleten egy megbecsülhetlen bástya, egy előre tolt őrsé, mely az ügyek további alakulására még a legnagyobb fontosságúvá lehet, s melyet a legnagyobb mértékben elő kell mozdítani és támogatni.” Ez a megbecsülhetlen bástya, ez az előretolt őrs — az erdélyi szászág. A doctor reméli, hogy a németesedés megint folytatni fogja útját „nyugatról keletre, s kívánja, hogy Németország kellőképen mozdítsa azt elő, hogy a német cultura — ugymond — az idegen népek érelényének s eleven nemzeti érzelmének ellentállhason. Epen úgy beszél a doctor, mintha azok az „idegen népek” akarnák meghódítani, megtámadni a németeket s ezeknek ellentállásra volna szükségük; pedig épen a németeket serkentik az ismeretes „cultural” hadjáratra kelet felé! Sokan vannak ily német hódítók, köztünk is erősen dolgoztak — hiába; s ábrándjaik ellen kár a szót vesztgetni. A szó nem fog rajtok, de szerencsére ábrándjaik sem fognak az idegen népeken.

Ujs. — mely a közelebbi napokban már végrendelettel állott elő, örvendetes pártfogás útján újra kezdet fogott az élettel. Föltámadásán örvendünk, de örömiünk még teljesebb lenne, ha nem polemizálna oly hosszasan a plundrák és sárka ruhákkal. Harcz ez a szelmalmok ellen. Nemzeti viseletünk, ha életrevaló — a mi pedig kétségtelen — megállja a sarat, ha mindjárt nehány kényelem-kereső urfi ledobja is. A képes „London-News,” az angolok oly nevezetes újsága, közelebről is egy divatképet hoz, mely zsinóros, sujtásos, eredeti magyar. Ha a magyar divat külföldön is oly hódítást tesz, itthon nincs miért féltünk. Nemzeti öltözetünknek ez sokkal szebb diadala, mint a mellette irt sok döcögős vers és polemia, melynek sok hibája közt az a legkiállhatatlanabb, hogy oly hosszú, mint a szentiványi ének.

A m. akademia palotája.

— (Ujabb adakozások), melyek a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a m. Akademia palotája számára legközelebb beküldettek: LXIX. közlés: Aranyos-Marótról Gold Márton hagyomány 52 ft. Az előbbi I—LXVIII. közlésekkel együtt a V. U. szerkesztőségénél a fentebbi czéla beküldetett összesen: 14,989 ft. 1 kr. 1 régi római arany, 1 huszfrankos arany, 112 db. cs. arany, 21 kétféltos tallér, 27 orosz tallér, 1 orosz tallér, 4 újfős, 146 huszas, 18 negyedfős, 1 db 100 pftos és 10 db. 10 pftos nemzeti államkölcson-kötelezvény és 1 db. 100 pftos erdélyi urbéri kötelezvény.

Gold Márton fentebbi 52 ftnyi hagyatékát illetőleg a következő adatok érdekelni fogják az olvasót. A nevezett összeg néhai Gold Márton holmiának elárvereztetése után bejött összegből, a költségek levonásával maradt fenn, és a boldogult 1861-ben irt végrendelete folytán küldetett be hozzánk Spur Ferencz végrendeleti végrehajtó ur által, a végrendelet szavai szerint „a Pesten felépítendő magyar akademiai palotának hazafiai szeretettel ajánlva.” — Ez volt összes hátramaradt vagyona Gold Mártonnak, ki szenvedélyes életének nem régen önkézzel vetett véget, s részvétünket ez utolsó adakozási tettével kétszeresen hívja fel. A szerencsétlen férfiú 1822-ben született Ungváron, izraelita szülőktől. Nyomo-

ruságban nevelkedve, az akkori Reiss-huszárokhöz besoroztatott, hol is őrmesteri állomásra jutott. Később a zsoldárok felállításakor, ezekhez tette át Ar. Marótra. Itt a vidékiek nagy szeretetben részesült s Uj-Barson 1854-ben a r. kath. vallásra tért. Kiszolgálván katona-kötelezettségi idejét, több es. k. hivatalnál díjnokoskodott, míg végre megyehatósági irnokaságra jutott. Majd betegeskedése folytán egyik furdőről a másikra költözött, de hasztalan, mert baja nem javult. Rendelkezési állapotba tértetvén, a disponitási díjt f. é. április huzta; ekkor végkielégítést kapott. A tehetetlen beteg embernek ez nagyon neheze esett; testi baja az utóbbi években annyira fejlődött, hogy már járni sem birt s kezei is nagyon elgyengültek. A sors csapásait többé elviselni képes nem levén, f. é. július 9-én este pisztoly által vetett véget életének. Temetése rendes szertartás mellett ment véghez, nagy számu ismerőinek sajnálkozó részvétele mellett. Adózzunk mi is részvétünkkel e sir felett!

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 7. „Tartuffe.” Vigj. 5 felv. Irta Molière. Szombat, aug. 8. „Alvajáró.” Opera 3 felv. Zenéjét szerz. Bellini. Stéger mint Elvino tetszést aratott. Vasárnap, aug. 9. „Pünkösdi királynő” Vigj. dalokkal és tánczokkal 2 felv. Irta Szigligeti. Hétfő, aug. 10. „Saint Georges lovag” Szinmű 3 felv. Francziából fordította Csepregi. Kedd, aug. 11. „Lalla-Roukh” Opera 2 felv. Zenéjét szerz. David Feliczian. Szerda, aug. 12. „Angyal és Daemon.” Vigj. 3 felv. fordította Zsivora József. Csütörtök, aug. 13. „Az árva fiú és a londoni koldusok.” Dráma 5 felv. Dierux és Lemoin után francziából ford. Egressy B.

Budai népszínház.

Aug. 7. és 8. „A dajka.” Operette 1 felv. Zenéje Offenbachtól. Ezt követte a szellem alakok 10-ik mutatványa. Aug. 9. „Chouffleuri ur otthon lesz.” Ezt követte a szellem alakok utolsó mutatványa. Aug. 10. „Dunanan apó és fia utazása.” Operette 3 felv. Zenéjét szerzte Offenbach. Aug. 11. „Egy zsidó-család.” Szinmű 4 szakaszban. Irta Miron. Aug. 12. „Stern Iszák” vagy „A házaló zsidó.” Énekes vigj. 3 felv. Németből ford. Virágh Gyula. Aug. 13. „Pelekesi notárius.” Bohózat 4 felv. Irta Gaál.

Szerkesztői mondanivaló.

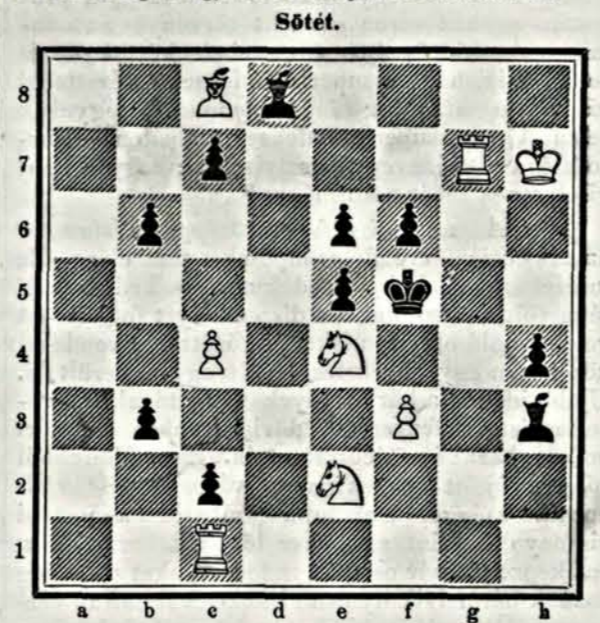
6698. Debreczen. B. K. A tudvalórajz mult évben készült. Nem tudjuk, az újabb építkezések láthatók-e rajta; de hiszen a leírás pótolhatja a hiányokat. Csak néhány adatot kérünk a helyiségről, üzletről, forgalomról. 6699. Kolozsvár. Sz. K. Más uton leszünk kénytelenek elmondani fájdalmunkat afelett, hogy végre valahára alkalmunk akadna megörülni a várt találkozásnak, de nem gyanított akadály zavarta meg ismét reményeinket. A jelen cikk nálunk, fájdalom, nem adható. 6700. Sz. Olasz. K. K. Az érdekes közlést fogadják ön szives köszönetünk. 6701. Munkács. L. J. Örömmel vettük; a rajz csak később kerülhetvén munkába, egy kis türelemmel kellend magunkat felpéncéldozunk. Itt a multkor interpellált és már kése képre nézve várhatunk egy kis téjékozást? 6702. A. Szinha. K. I. Az ilyen művekre nagy szükségünk volna. „Kincses Péter” jó fogadtatásban részesült s mint néhány pillanatra szóba állottunk vele, teljes rokonszenyünkét ébresztette fel. Legközelebb bővebben fogunk vele megismerkedni. 6703. Hanva. Azonnal utnak indult valamennyi példány. Tudnunk kellett volna mindjárt eleinte a dolog állását! — Azért lát máskor határozott vezényszavakat kérünk.

6704. H.-M.-Vasárhely. F. I. Az üdvözet igaz volt, s most ismétéljük, megtoldva ilendő köszönettel. 6705. Baja. D. P. Vettük az óhajtott adatokat a legközelebbi adunk az érdekes levelet is. 6706. Szenna. B. Tűzfórtásait szivesen vesszük. 6707. „Horváth Antal költeményei” cím alatt egy csomó verset vettünk, melyekben még csak a versírás első gyarló kísérleteit lehet felismerni, itt-ott a genius egy kis csillámmal. Sok erőt és sikeres munkáidat kívánunk igen hosszú időre — s aztán találkozunk majd ismét a sorompok között!

SAKKJÁTEK.

190. sz. f. — Skipworth-tól (Londonban).

E feladványt a sakk-kezelő angol nép egyik legjelesebb képes újsága, a „London News” mint négy lépésre megfűzhető botza, legközelebbi számában, mi azonban három lépéses gyanút mutatják be olvasóinknak.

Világos indul, s 8-ik lépésre matot mond.

44-ik számú jatszma. (Skot-csel.)

MACZUSKI és KOLISCH között. — Párisban.

Világos. (M.) Sötét. (K.) 1. e2-e4 e7-e5 8. Fc1-d2 Fb4-c3: 2. Hg1-f3 Hb8-c6 9. Fd2-c3: Hf6-c6: 3. d2-d4 e5-d4 10. Vd3-d4 Vh4-e7 4. Hf3-d4: Vd8-h4 11. 0-0-0 Vc7-g5: Világos részéről E71-c4 szokásosabb és jobb. Sötét 4. lépésére pedig Hd4-b5 lett volna a legjobb felelet. 5. Hb1-c3 Ff8-b4 12. F2-f4 Vg5-f4: 6. Vd1-d3 Hg8-f6 13. Fc3-d2 Vf4-g4 7. Hd4-c6: d7-c6: Vil. 3 lépésre matot mond.

A 185-dik számú feladvány megfűzése.

(Bankos Károlytól K.-Sz.-Miklóson.)

Világos. Sötét. 1. Va1-d1 Bg1-d1: A) 1. e5-e4 2. Bf6-g7 tetszés sz. 2. Bf6-e6 tetszés sz. 3. Bf6-fmat. 3. V-v-B-tmat

E feladványnál Va1-g1: csalóka első lépés többeket tévútra vezetett; ez ellen Sötétnek e5-c4 húzása egyetlen, de elegetendő védelem.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. Pesten: Csélik György. — Vácson: Mihály Pál. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Nagy-Kikindán: Valsinger Izidor (a 184-ik is).

Rövid értesítések Veszprém: F. J. Önnök észrevétele helyes. A hiány nem volt ismeretlen előttünk; de azon eber figyelmeztetést, melylyel ön müködésünket kísérte, csak köszönettel tartozunk. Üdvözlétünket a viszonttalálkozásig. — Parabuty: R. J. A kérdésre már mult számunk megvitte a feleletet. Egyébiránt az újabb fölszólalás örömrünkre szolgál s reméljük, hogy az a kis félreértés nem von el engesztelhetetlen következményeket maga után. — Körsz. Ladány: Sz. S. A küldeményt köszöntött vettük. Örvendünk a viszonttalálkozásnak.

A legközelebb megjelent 189-ik számú feladványunkban g7-re még egy Sötét Huszar állítandó.

TARTALOM.

Szenczi Molnár Albert (arckép). Révész Imre. — Szent István. Fejes István. — Az elemi csapások krónikája Cseuthy Zs. — Az aggteleki barlang (vége, két képpel). — Száműzetés Szibériába (képpel). — A csavargözökről. — Történelmi kalaszatok. Lehoeszky T. — Egyveleg. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Pest, augusztus 23-án 1863.

Előzetési föltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Lemény János püspök.

Mióta Erdély ügye ismét szönyegre került, s a Nagy-Szebenbe összehívott tartományi gyűlés tagjai az ország ügyeinek rendezése közben a mult eseményekre is hivatkoznak: gyakrabban halljuk ismét azon férfiu nevét hangoztatni, kinek emlékét e rövid sorokban megújítani szándékozunk.

Lemény János, fogarasi g. kath. püspök, az 1848-ki zavaros időkben az erdélyi románok egyik vezetője vala, s politikai meggyőződésének, az ellene zudult viszontagságok között is, állandó hive maradt, sőt áldozata lett. Nem akarunk e politikai meggyőződés felett, mely a mai idők irányától sokban különbözik, véleményt mondani; — csupán egyszerű tényeket fogunk érinteni e férfiu életének ismertéseül, hogy lapjaink arczképsarnokát ismét egy történelmileg nevezetes egyéniség beillesztésével gazdagítsuk.

Lemény János régi nemes román családból veszi eredetét. Atyja egy ideig megyei tisztviselő volt, később pedig a Kolozsvár mellett fekvő Desmini nevű falusi birtokába vonult, hol János fia is született 1780. év április 23-án. Elemi iskoláit Lemény János részint Kolozsvárt, részint Balázsfalván végezte; utóbb atyja unszolására a kolozsvári kath. lyceumban a jogi tudományokra adta magát, de nem érezvén magában, az akkori körülmények között, hivatást a polgári pályára, atyjának akarata ellenére is, a theologiai pályára szentelte magát. Hogy e szándékát meggátolja, atyja az akkori balázsfalvi püspököt, Bobu Jánost megkérte, hogy fiát a theologiai osztályba semmi szín alatt se vegye fel.

Az ifju ily körülmények között elment Nagy-Váradra, hol megismerkedvén a gör. kath. püspökkel, ez a theologusok sorába azonnal beiratta. Tanulmányait itt el is végezvén, visszahivatott saját szülőföldjére, s most őt maga Bobu püspök nevezte ki tanárnak Balázsfalván. Nemsokára mint esperes Kolozsvárra küldetett, hol több ideig nyomasztó szegénységgel küzdött. 1824-ben mint kanonok visszahivatott Balázsfalvára, hol egyuttal a theologia ta-

nárává lön kinevezve. Kevés idő mulva Bobu püspöknek legbensőbb titkára lett s ez állomásában maradt egész a püspök haláláig, úgy hogy ennek agg napjai alatt jobbra Lemény vezetete az egyházmegye ügyeit.

Bobu püspök halála után Lemény az egyházmegye képviselői által püspöki helyettesnek választatott meg; 1832-ben pedig Alpini Izidor esperes ellenében nagy szótöbbséggel balázsfalvi püspöknek. E választás nény bizonyosságul szolgált arra nézve, mily nagy népszerűséggel birt Lemény mind a g. kath. klerus, mind a nép előtt.

resebben haladt előre, mint minden más püspök alatt. A balázsfalvi tanintézetekben a tudományok nagy lendületet nyertek, s az ő intézkedései folytán Balázsfalván minden évben 200 román ifju nyerhetett ki-képzést.

El lehet mondani, hogy e férfiu egész életét nemzete boldogítására szentelte. Látván, hogy a románok sorsa a magyar nemzet sorsával szorosan egybe van kapcsolva, s meg levén győződve, hogy a román csak a magyarral szoros szövetségben és egyetértésben boldogulhat e haza földjén: a magyar nemzet tekintélyes tagjainak barátságát nemcsak nem kerülte, sőt inkább oda törekedett, hogy azt teljesen megnyerje, s ez ok miatt honfitársai részéről sok félreértésnek s gyanúsításnak volt kitéve. 1848-ban látván, hogy a két testvéremzet csupa félreértésből egymás ellen támad, mindenkép törekedett az ellenséges feleket kibékíteni. A románok között azok élén állott, kik a két testvérhaza unióját igyekeztek életbeléptetni. Jelen volt a híres balázsfalvi oláh népgyűlésen is, hol mintegy 50,000 ember gyűlt össze 1848 május 14-kén, hogy az unio ellen tiltakozzék. Leményi ezen népgyűlés egyik elnöke volt, s látta, hogy a nép az akkori sok tribun által már félre van vezetve, és tudta, hogy ezek által a nép előtt mint a magyarok barátja van kikiáltva és gyanúsítva, de azért a gyűlés első napján Leményi itt is szónokolt s kérte a népet, hogy a kapott utasítás és törvények értelmében oszljon szét, de szavai szenvedélyes balmagyarázatokra találván, a gyűlést még jókor elhagyta; bár később, midőn egy bizottmány lön kinevezve, hogy az a népgyűlés unio-elleni tiltakozását a magyarokkal közölje, s bizottmány elnökeül ismét Leményi lön meghiva.

Az 1848-ik évi idők múltával hátralevő éveit Bécsben a ferencziek zárdájában töltötte, hol 1861. márczius 29-én meg is halt. Érdekesnek tartottuk, most, midőn e nevezetes férfiu arczképét megnyernünk si-

LEMÉNY JÁNOS PÜSPÖK.

Table with columns for dates and events: Hó-és hetinap, Katholikus és Protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap, Hold. Includes dates from 16th to 22nd of August.